

**Redevoering over de orde in het onderwijs der teekenkunst,
gedaan den 7den January 1767, by het openen van de
Akademie der Teekenkunst, in het Stadhuis te Amsterdam**

<https://hdl.handle.net/1874/191915>

Gee

5

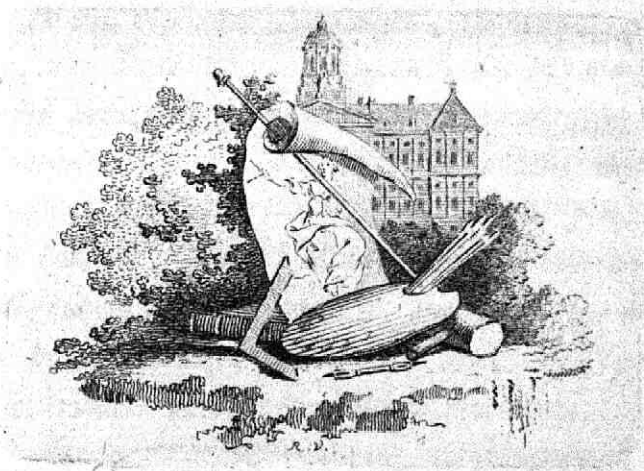
R E D E V O E R I N G
OVER DE
ORDE IN HET ONDERWYS
DER
TEEKENKUNST,

gedaan den 7^{den} January 1767

DOOR DEN MEDE-LOUDSTEN
DIRECTEUR

J A C O B U S B U Y S,

by het openen van de **AKADEMIE**
der **TEEKENKUNST**, in het
Stadhuis te Amsterdam.

Op verzoek van de gezamentlyke Leden, ten ge-
bruike deezer Maatschappye, gedrukt.

D I S T R I C T O F C O R T E S

OF THE

STATE OF CALIFORNIA

IN SENATE

January 1, 1880

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS

J. M. Stanley

VOORBERICHT.

Het genoegen, welk deeze Redevoering, als een gepast vervolg op die van den Heer Cornelis Ploos van Amstel, by het inwyden van de nieuwe en zeer bekwaame plaats tot onze Teeken-Akademie, heeft gegeven, en het groote nut, dat 'er voor de jonge Oefenaaren en Beminnaaren der Teekenkunst in te vinden is, heeft de gezamentlyke Leden onzer Akademie bewogen, den Heer Jacobus Buys te verzoeken, om dezelve, tot hun gebruik, mede door den druk gemeen te maaken. Zo ik hier mede, gelyk ik vertrouwde, aan de oogmerken tot opbouw der Teekenkunst voldoe, en het my door de Schryvers van diergelyke Redevoeringen toegestaan word, zal ik vervolgens de verdere, die gedaan zullen worden, zonder eenig nader bericht, alleen onder myne gewoone handteekening, mededeelen.

Ik heb hier eene Naamlyst, tot vervolg der voorige, van de nieuw aangekomen Leden bygevoegd: en, onder betuiging van hertelyke dankzegging aan de Heeren en Leden, die deeze Akademie met eenige fraaije Geschenken, van Pleister, Teekeningen, enz. hebben verëerd, moet ik Haare Edd. verzekeren, nadere gelegenheid te zullen zoeken, om, door eene nette Lyst en korte Beschryving van elk Stuk, de Naamen der Geervers voor de vergetenheid te bewaaren.

R. VINKELES.

Ver-

Vervolg van de voorige NAAMLYST der Heeren
Leden deezer Teeken-Akademie.

Honoraire Leden.

NICOLAAS WILLEM ROËLL.
J. HOPE.
ABRAHAM GRILL.
HENRIK ZWEERTS.
J. SCHREUDER.
HENDRIK MUILMAN, Nic. Z.
J. C. HARTSINCK.
MATTHYS VAN HEYST.
JACOB HULK.
WILLEM WRITS.
B. J. DOUWES.
FRANS VAN DE VELDE.
JACOB VAN DE VELDE FRANZ.
JAN JACOB VAN BEAUMONT.
RINSE LIEUWE BROUWER.
SIGM. CHRIST. HARTTMAN.
J. W. SMIT.
JAN VANNIER.
JAN VAN LOON.
PIETER SLAGREGEN.
IZAAC KOEK.
WILLEM DUISENBERG.
C. A. DE MOLO.

Leden van de tweede Clasfe.

HENRICUS VAN DER WINDEN.
WILLEM KETELHOED.

Drukfouten in de voorige Lyst:

PIETER ROMBOUT NOUTA BEUCKENS.

moet zyn

PETRUS ROBERTUS NAUTA BEUCKENS.

ANTHONY ZIESENES.

moet zyn

ANTHONY ZIESENIS.

(1)

REDEVOERING

OVER DE

ORDE IN HET ONDERWYS

DER

TEEKENKUNST.

Edele en Aanzienlyke Heeren , Beminnaars en Voorstanders der Teeken- en Schilderkunst , Honoraire Leden van deeze Teeken - Academie.

Zeer kundige en zeer ervarenen Meesters der Kunsten , de Teekenkunst tot grondslag hebbende.

Eindelyk , gy , Leergierige Jeugd , Voedsterlingen der Kunst , de hoop en wansch uwer Ouderen.

Ter gelegenheid dat wy , hier ter plaatze , voor de eerstemaal , naar het leevend naakt Menschbeeld teekenen zullen , kunnen wy niet dan met byzondere erkentenisfe gedenken aan de goedheid
A van

van *Haare Edele Grootachtbaarheden, de Burgemeesteren* *deezzer Stad*, welke ons vergund hebben om in dit alleraanzienlykst Gebouw, het Stadhuis van Amsterdam, deeze zeer bekwaame Kamer tot een Oefenschool der Teekenkunst te gebruiken; waar in ik thans het genoeg heb, u, myne Heeren, plegtig te verwelkomen.

De aanvang van dit Jaar, waarin wy reeds getreden zyn, en onze verpligting tot dankbaarheid voor het gemelde gunstbewys, brengt my van zelfs tot deezen wensch:

Dat de Hemel *Haare Edele Grootachtbaarheden, de Burgemeesteren*, nog lang in voorspoed en welstand bewaare, tot nut van deeze Stad en ons Gemeenebest; en tot aankweeking van goede Kunsten:

Dat de zegen des Allerhoogsten onzen geliefden Hoofd-Directeur, den *Edelen Grootachtbaaren Heer Mr. Jonas Witsen*, in gezondheid herstelle, tot vreugd zyner Nabestaanden, tot luister deezzer Akademie, en tot aller goede Burgeren blydschap.

Voorts wensch ik, dat wy allen altoos deel mogen hebben aan Vrede en Vryheid, onder de bescherming van eene zo voortreffelyke Regeering; onder de zegeningen van Voorspoed en Gezondheid:

Dat dit nieuwe Jaar, dat deeze nieuwe Akademie den Beminnaaren der Teeken- en Schilderkunst eene nieuwe kunstliefde inboezeme, tot voordeel van verdienstige Meesters, tot opbouw en aankweeking van dit ons Oefenschool:

Dat de Kunstenaars, door nieuwen yver, grooter vermogens in hunne Kunst mogen verkrygen, tot eer en voordeel voor hunzelve, en tot roem voor deeze magtige Stad:

Dat

Dat de Leerlingen, door de lesfen van kundige Meesters, en den voortgang hunner oefening, hoop verwekken en een vooruitzicht mogen geeven, dat het ons Land aan geene bekwaame Kunstenaars zal ontbreeken, maar wy eerlang alle andere Landen daar in te boven gaan.

Wy zullen niet beter aan het oogmerk van *Haare Edele Grootachtbaarheden* kunnen voldoen, Hun geene betere erkentenis kunnen betuigen, dan door onzer yver tot opbouw der Kunst alleszins aan te wenden.

Om nu hier van, wat my belangt, in den beginne aanstonds eenig blyk te geeven, heb ik voorgenomen, thans eene Redevoering te doen, die ik hoop, dat, ten minste eenigzins, dat groot oogmerk bevorderen, en, uit dien hoofde, Ul. mogelyk niet onaangenaam zyn zal; gelyk ik dan ook uwe aandacht tot dezelve ernstiglyk verzoek.

Eenige Schryvers, die over de Schilderkunde gefchreeven hebben, verdeelen die Kunst in drie groote deelen, en, volgende de orde die een Schilder houdt in het maaken van een tafereel, beginnen zy met de Vinding!, vervolgen met de Teekening, en eindigen met het Coloriet.

Het is aanmerkelyk, dat deeze orde alleen is waargenomen by Schryvers, geen Schilders zynde, en de Kunst maar befchouwender wyze kennende. De befchouwing van een tafereel leidt ons ongevoelig tot deeze verdeeling; want de Vinding van het onderwerp, 't zy historie of zinnebeeld, houdt het eerste onze aandacht bezig, daarna de Teekening der byzondere figuren, en, eindelyk, het Coloriet.

Maar de Schilders zelve, over hunne Kunst fchryvende, gaan op een gantsch andere wyze te werk, en, als Meesters, die hunne Leerlingen onderwyzen,

beginnen zy met de Teekening , als zynde de grondslag der Schilderkunst , de sleutel tot veele andere Kunsten , en de duidelykste betooging daar ons woorden om verstaan te worden ontbreeken.

Dewyl nu deeze Academie tot opbouw der Teekenkunst geschikt is , en het voornaam oogmerk derzelve daar toe strekt , om den leercuchtigen Aankomeling te onderwyzen ; zó heb ik , om hetzelfde naar myn vermogen te helpen bevorderen , verkoren , by deeze gelegenheid , over *de Teekenkunst* te handelen ; omdat hier ter plaatze niet alleen Schilders , maar ook Beeldhouwers , Plaatsnyders , en meer andere Kunstenaars , en derzelve Leerlingen , verschynen , welke allen de Teekenkunst oefenen , of leeren moeten , hoewel allen niet in die volkomenheid als wel de Schilders , tot welken voornaamelyk deeze myne Redevoering gericht zal zyn.

Myn voorneemen is niet om in den lof der Kunst uit te weiden ; noch ook , om aan te toonen , hoe nut het een' ygelyk zy , deeze Kunst ten minste theoretisch te verstaan ; maar ik zal Ulieden myne gedachten mededeelen *over de Orde , die een Meester in de onderrichting zyner Leerlingen houden moet*. Hier toe zal ik de noodige deelen der Teekenkunst slechts doorloopen , en wat tot myn oogmerk volstrekt niet dienstig is , of even aanroeren , of geheel voorbygaan.

Men kan de Teekenkunst gevoegelyk bepalen te zyn , eene Weetenschap , om , door middel van lynen , op een vlak , den omtrek der gedaanten , met haar licht en schaduwen , in haare afftanden en evenredigheden , te vertooncn , zodanig als zy door ons gezien , of door onze verbeelding gevormd worden.

Tot

Tot deeze Kunst behooren veele andere Weetenſchappen , en wel , voornaamelyk , en in de eerſte plaats , de Perſpectief ; een Kunst , die , door regelen , den omtrek der *bepaalde* voorwerpen , op een gegeven vlak , met een' gegeven ſtand , leert afteekenen ; ik zeg , den omtrek *der bepaalde Voorwerpen* , en niet , eenvoudig , *der Voorwerpen* , om door deeze woorden uit te fluiten hetgeen de Teekenkunst , volgens de gemelde bepaling , byzonderlyk eigen is. De Teekenkunst trekt *alle* gedaanten , de Perſpectief ſlechts zekere *bepaalde* figuren , naar. Als men door de Perſpectief het ruuwe , of den omtrek , der *bepaalde* figuren maakt , en de Teekenkunst het overige aanvult , zal het werk volmaakt zyn. Dus ziet men dat de Teekenkunst de Perſpectief van doen heeft : zy is zelfs eene der alernuttigſte Weetenſchappen voor een' Teekenaar : doch men moet van de fundamenten der Meetkunst kennis hebben , voor dat men tot het leeren der Perſpectief overgaat.

Alle figuren hebben hunne maaten , of in zichzelf , of met betrekking tot andere figuren. De Bouwkunst heeft haare maaten , en beſtaat genoegſaam uit de evenredigheden der byzondere deelen tot hun geheel : zy behoort tot de Teekenkunst , voor zo verre de Teekenaar magtig is de figuren der Gebouwen , in haare evenredigheden , op een vlak , naar te trekken. De Perſpectief en Bouwkunst zyn echter Kunſten , die men van de Teekenkunst wel onderscheiden moet. Men kan niet zeggen , dat iemand , die de Perſpectief verſtaat , of de Bouworde teekenen kan , een Teekenaar is ; en alhoewel hy niet onkundig zyn moet in deeze twee byzondere Kunſten , (want zonder de Perſpectief kan de Teekenaar niets goeds verrichten ,

en ten minste moet hy van de Bouwkunst zo veel kennis hebben, dat hy weete, welke noodzaaklyke deelen en maaten die Kunst heeft;) zo verstaat men echter door het woord Teekenaar zodanig eenen, die het Menschbeeld, volgens de Anatomie, in zyne eigen proportië, of evenredigheid, en naar den regel der Antieken, weet te teekenen.

Dit deel der Kunst, veeltids voor de gantsche Teekenkunst zelve genomen, vereischt zo veele aandacht en oplettenheid, dat de Schilders gemeenlyk zich nergens anders mede bemoeien dan om hunne Leerlingen het teekenen der Menschbeelden te leeren: en, waarlyk, wanneer een Leerling zo ver gebragt is, dat hy een Beeld bekwaamlyk naar 't leeven weete te teekenen, zal het niet moeilyk vallen hem te leeren, hoe hy alle andere voorwerpen, die de Natuur ons aan de hand geeft, insgelyks door zyne Teekening kan afbeelden. Want Boomen, Bloemen, Kruiden, Vogels, Viscchen, en wat 'er meer is, vereischen minder opmerking, als zynde minder aan maaten en naauwkeurige omtrekken verbonden dan het Menschbeeld, ja zelfs minder dan de viervoetige Dieren, die, na het Menschbeeld, meerder aandacht dan alle andere voorwerpen in de Natuur vereischen. Echter als een Teekenaar zich in het naarteekenen der Dieren oefenen wil, moet hy der Anatomie van eene der voornaamsten maar kundig zyn; alle anderen zullen dan van zelve volgen; zy hebben alle genoegzaam dezelve overeenkomst en gelykheid van Beenderen en Muskelen, en verschillen meest slechts in lengte en dikte.

Het Menschbeeld te teekenen is dan het moeilykste der Kunst; alle eer, die Schilders verworven hebben, hebben zy door het wel teekenen der
Mensch-

Menschbeelden verkreegen. *Titiaan*, uitmuntend in zyn Coloriet, werd van *Michel Angelo* berispt, dat hy de Teekenkunst niet genoeg in zyne jeugd geoefend had. De Antieken hebben ons byna niets dan Beelden nagelaaten, niet alleen de Beeldhouwers, maar ook de Schilders; gelyk blykt aan de overblyffelen der Antieke Schilderkunst, wel-eer gevonden in het Graf der *Nasoonen*, en uit andere dergelyken, thans noch gevonden wordende in het onderaardsche Herculaneum.

Het is dan noodzaaklyk, om den eernaam van een' goed' Teekenaar of Schilder te verdienen, het schoon van het Menschbeeld wel te leeren kennen. Dat uitmuntend Werkstuk der Natuur vereischt ook alle onze aandacht. Alle menschen hebben wel een denkbeeld van schoon, doch dit denkbeeld is duister; de Teekenaar moet voor zich dit duister denkbeeld trachten op te helderen, en naauwkeurig onderzoeken waar uit het schoon ontstaat.

Wy zien dat de beste Beelden, uit de verwoesting van Griekenland en Italië overgebleeven, by alle kundigen altoos die achting hebben weggedragen, dat men ze alom, en ten allen tyde, den Kunstenaaren als de beste voorbeelden hebbe aangepreezen. Naauwkeurig dezelve onderzoekende, vinden wy, dat de Werkbaazen van die Beelden de Beenderen des menschelyken Lichaams, en de werkingen der zichtbaare Muskelen, grondig verstaan hebben; dat ze ten uitersten kundig zyn geweest in de maat en evenredigheid hunner Beelden, en dezelve in zodanige standen hebben gesteld, als de ouderdom en de daad der Persoonen, die ze verbeelden, vereischten.

Uit dit onderzoek blykt, dat de kennis der Anatomie, der Proportiën, en der Standen, om het

het Menschbeeld wel te leeren teekenen, ten hoogsten noodig is.

In de Anatomie leert ons de Osteologie, of, de kennis der Beenderen, het maakfel en de saamenvoegfelen der Beenderen kennen, en welke bewegingen denzelven eigen zyn, en welke niet. De Myologie leert den oorsprong en de inplanting der Muskelen, derzelve maakfel, en werkingen; doch een Teekenaar heeft niet meer noodig te weeten dan de allervoornaamste, wier werkingen door de opperhuid voor 't oog zichtbaar zyn.

Over de Proportiën hebben veelen geschreeven. *Albert Durer* heeft zich hier in veel moeite gegeven, en het menschelyk Lichaam op verscheidene wyzen gemeeten; doch alle die onderscheidene maaten dienen meer om den Leerling af te schrikken dan aan te moedigen. Anderen, een' gemaklyker weg inflaande, hebben zich vergenoegd met alle hunne Beelden eene en dezelfde maat te geven. *Jacob de Wit*, in zyn Proportiëboek, geeft Mannen en Vrouwen dezelfde lengte, en zyne Beelden zyn niet onderscheiden dan in de breedten, die hy echter niet bepaalt. Elk heeft hier in zyne verkiezing vry; maar, volgens myn oordeel, ware het best de Proportiën der Antieke Beelden te onderzoeken, die meest allen in de meeting verschillen, doch zo niet of zy hebben een genoegsaame overeenstemming met elkanderen, en alleen wat meerder of minder lengte of breedte, geschikt naar de waardigheid, ouderdom, of, sterkte der Persoonen, die zy vertoonen.

De Standen zyn eenvoudig, of geweldig. De meeste Beelden der Antieken zyn Standbeelden, ter eere hunner godheden, of ter gedachtenisse van Lieden van verdiensten, opgericht; en daarom zyn
hunne

hunne Standen meest eenvoudig; eenige weinige echter geweldig, als de Laocoön, de Worstelaars, de Gladiator, en andere. Maar, 't zy hunne Standen eenvoudig of geweldig zyn, wy vinden dat ze altoos eene zekere aangename tegenstrydigheid der leden hebben, het geen wy het Contrast noemen, en een evenwigt, gegrond op de Wetten der Natuur, gemaklyk in hunne eenvoudige, en mogelyk in hunne geweldige beweëgingen, verzeld van eene uitdrukking, of hartstogt, in het gelaat; alles overeenkomstig met de waardigheid en den ouderdom der verbeelde Persoonen.

Tot nu toe opgeteld hebbende de noodzaaklykste deelen der Teekenkunst, voor zo verre dezelve tot myn oogmerk dienen, zal ik overgaan tot het verhandelen van de wyze, waar op een Meester zynen Leerling tot het wel teekenen der Menschbeelden moet trachten bekwaam te maaken.

Ik vooronderstel, dat de Meester zyne Kunst verstaat, en bekwaam is om, met geduld, en by herhaaling, den onkundigen Leerling daar in te onderwyzen; en alhoewel deeze vooronderstelling medebrenghet, dat zodanige Meester geen voorschrift nodig heeft, zoo twyfel ik echter niet, of hy zal het met my ten aanzien van deeze myne aanmerkingen eens zyn: weet hy echter beter, korter, en gemaklyker weg aan te wyzen, veelen zal hy daar door verpligten, en my in 't byzonder, die niet anders bedoel dan den opbouw der Kunst, en van de kundigheden myner Tydgenooten by alle gelegenheden gebruik te maaken.

Ook vooronderstel ik, dat de Leerling alle de vereischten bezit, by eene voorige Verhandeling door den Heer *Ploos van Amstel* opgeteld; en dat de Meester hem, te gelyk met het naarteekenen van

Oogen, Neuzen, Monden, de beginselen der Geometrie geleerd heeft; dat hy hem onderricht heeft, de Teekening, die hy naarteekent, recht voor zich, op een bekwaamen afstand, te stellen, en in welk een' stand hy zitten moete, om, zonder zyn hoofd te beweegen, zyn Voorwerp en Naarteekening tē gelyk te kunnen beschouwen; ook, hoe hy schetsen, en zyne teekenpen houden moet: kortom, alles, wat daaromtrent in de gemelde Verhandeling breedvoeriger is beschreeven.

Als de Meester zynen Leerling zo ver gevorderd ziet, dat hy hem bekwaam oordeele om een geteckend Menschen-hoofd naar te teekenen, zo wilde ik wel dat hy hem ten dien einde niet anders dan Teekeningen van zyn eigen maakfel gaf, en hem, by het onderwyzen van de handeling, in de proportië, of de verdeeling van een Hoofd, onderrichte. Te weeten, het Hoofd, zich van vooren vertoonende, heeft de gedaante van een Ei: men verdeelt het, in de lengte, in 4 gelyke deelen: van de kruin tot op het midden van de oogen, 2 deelen; van daar tot onder den neus, 1 deel; van onder den neus tot onder de kin, 1 deel. Dit laatste gedeelte wordt in 3 gelyke deelen gedeeld: het 1ste dier deelen komt van onder den neus tot op het midden van den mond; het 2de tot op het begin van de kin; en het 3de vervat de gantsche kin. De scheidung van het hair heeft geene vaste bepaaling; de Werkmeesters der Antieken hebben die meest op het 1ste vierde deel van het hoofd gesteld; maar veele latere en geachte Kunstenaars hebben grooter voorhoofden dan de Antieken gemaakt. Laager dan het 4de, en hooger dan het 6de deel, van de kruin af nederwaarts, zou met reden berispt worden. Tusschen beide
de

de oogen moet nog een oog kunnen staan; zo ook tusschen de oogen en den omtrek; en dus verdeelt zich de Troni, in de breedte, in 5 gelyke deelen. De vleugels van den neus strooken in eene rechte lyn met de hoeken van de oogen. De mond is omtrent anderhalf oog wyd, en de ooren boven met de winkbrauwen, en onder met den neus, gelyk.

Het Hoofd van vooren, van het eene jukbeen tot het ander, is iets meerder dan de helft van zyne lengte breed.

Het Hoofd, op zyde gezien, is zyne breedte gelyk aan zyne hoogte, en de breedte van den vleugel van den neus tot op de oorlel komt op de helft van de lengte van het gantsche Hoofd.

Als de Leerling deeze verdeeling geleerd heeft, en dezelve op het oog, zonder behulp van den passer, maaken kan, zo moet hy onderricht worden in 't geen wy Schilders het Kruis noemen, en welke veranderingen dit Kruis, door de voor- of achteroverhelling van het Hoofd, ondergaat.

Het Kruis bestaat uit twee lynen: de eene daalt van de kruin, tusschen de twee oogen door, tot onder de kin, en scheidt het hoofd, in de breedte, in twee gelyke deelen; de andere gaat, door de oogen, van de eene zyde tot de andere, en deelt het hoofd, in de lengte, mede in twee gelyke deelen.

Om de verandering, die dit Kruis ondergaat, den Leerling het best te doen begrypen, zo trek die lynen op een Eirond, of wel op een Ei zelve, of, nog beter, op een afgesleten Pleisterkop, van welken de Neus af is.

Het Ei, of de Pleisterkop, vlak van vooren gezien wordende, zo vertoont zich de eene lyn loodrecht, en de andere waterpas, elkander recht-
hoe-

hoekig doorsnydende ; maar , de Kop achterover hellende , verandert de waterpaslyn in een boog , waar van het rond naar boven buigt , en , voorover hellende , vertoont zich het rond des boogs nederwaarts gebogen , en de loodrechte lyn blyft dezelve.

Maar den Kop op zyde draaiende , verandert de loodrechte lyn mede eenigzins in een' boog. Als de Kop hellende en op zyde gedraaid zich vertoont , dan ziet men twee boogen , die elkander doorsnyden , duidelyker door een Ei , of een Pleisterkop , aan te toonen dan te beschryven.

Ook veranderen deeze lynen , als de Kop boven , of onder , of op zyde , van ons gezichtpunt geplaatst wordt , volgens de regelen der Perspectief : daarom is het dat men den Leerling al vroeg de eerste lessen van die Kunst moet doen begrypen.

De Hoofden , in allerleie standen , door den Leerling naargeteekend zynde , zo geef hem vervolgens Teekeningen van Handen en Voeten.

De Hand is de helft van haare lengte breed. De duim komt met het grootste lid van den voorsten vinger gelyk. De voorste vinger eindigt met het begin , en de derde vinger op de helft van den nagel des middelsten vingers. De grootte der pink strekt tot aan het voorste lid van den naasten vinger. Van het gewricht , tot daar de voorste vinger begint , is de helft van de geheele lengte der Hand.

De breedte van den Voet is gelyk aan zyne hoogte , en komt op $\frac{1}{3}$ van zyne lengte. De Voet , van het gewricht tot het einde der teenen , in 3 deelen gedeeld zynde , heeft de grootste teen de lengte van 1 dier deelen.

Eindelyk , wordt het tyd , om den Leerling te zeten

ten aan het naarteekenen van gantsche Beelden. De Meester moet den Leerling gestaag inprenten zich denkbeeldig van rechtstandige en waterpaslynen te bedienen, om het ongelyk der hoogten van Schou- ders, Heupen, en Knieën, en den gantschen zwaai van het Beeld, in het schetsen, wel te leeren stel- len; en hem, vooreerst, Beelden geeven van eene proportië die gemaklyk te onthouden is, gelyk die van Acht Hoofden; die zich dus verdeelt:

van de kruin tot onder de kin, 1 hoofd;
 van daar tot op de tepels van de borst, 1 hoofd;
 voorts tot even boven den navel, 1 hoofd;
 en zoo vervolgens tot op de schaamdeelen, 1 hoofd; en dus 4 hoofden voor de helft van 't Beeld;

geevende verder aan de dyen, van de schaam- deelen tot op het onderste gedeelte van de knie- schyf, 2 hoofden;

en van daar, tot onder de planten der voeten, ge- lyke 2 hoofden; maakende dus te saamen 8 hoofden voor de gantsche lengte van 't Beeld.

Een uitgestrekte Arm, uit den halskuil gemeten tot aan het uiterste der vingeren, is 4 hoofden lang;

de Arm, by het lyf neder hangende, is lang, van den schouder tot onder den oxel, $\frac{1}{2}$ hoofd;

van daar tot op het gewricht, 1 hoofd;

van daar tot aan het gewricht van de hand, ruim $1\frac{1}{4}$ hoofd;

De Hand, van het gewricht tot het einde des lang- sten vingers, $\frac{3}{4}$ hoofd;

en de Duim is een vierde gedeelte van 't hoofd lang.

Sommigen geeven $\frac{1}{2}$ deel van de gantsche lengte van een beeld aan den Voet; doch de Antiëken heb-

heb-

hebben doorgaans $\frac{1}{7}$ deel ; maar veele anderen, en zelfs geachte Kunstenaars, maaken de lengte van den Voet aan de lengte van het Hoofd gelyk.

De Lengte van een Beeld, van agteren, komt, van de kruin van het hoofd tot onder de schouderbladen, op $2\frac{1}{4}$ hoofd ;

van daar tot op het begin der billen, $1\frac{1}{4}$ hoofd ;

van daar tot het einde der billen, 1 hoofd ;

van 't einde der billen tot in de buiging van het gewricht, $1\frac{1}{2}$ hoofd ;

en, van daar, tot onder de planten der voeten, 2 hoofden.

Deeze maat van lengte is gemeen by de Schilders ; maar zelden wordt de maat der breedte by hen met behoorelyke nauwkeurigheid aangewezen, en veelyds overgeflagen. Echter wenschte ik wel dat men de breedte zo gemaklyk leerde verdeelen als de lengte. De Leerling heeft reeds geleerd, het Hoofd, in zyne lengte, te verdeelen in 4 gelyke deelen. Deeze deelen nu zullen dienen om de breedte te meeten.

Het Beeld, van vooren of achteren gezien, is de Breedte

van den hals, $\frac{1}{2}$ hoofd, of, 2 deelen ;

over de schouders, 2 hoofden, of, 8 deelen ;

onder de oxelen, $1\frac{1}{2}$ hoofd, of, 6 deelen ;

onder de korte ribben, $1\frac{1}{4}$ hoofd, of, 5 deelen ;

over den navel, iets meer dan $1\frac{1}{4}$ hoofd, of, 5 deelen ;

de dy, op haar dikfte, 3 deelen ;

de knie, iets meer dan $1\frac{1}{2}$ deel ;

de kuit, 2 deelen ; en,

boven de enkelen, daar het been op zyn dunfte is, 1 deel.

De Breedte van een' Arm van vooren

ten

ten einde van de Deltoïdes, is $1\frac{1}{2}$ deel;

op het gewricht, $1\frac{1}{2}$ deel; en,

even boven de hand, 1 deel.

De Breedte van een Beeld, op zyde gezien, is de hals 2 deelen;

van het schouderblad tot op de hoogte van de borst, $4\frac{1}{2}$ deel;

onder de borst, 4 deelen, of, 1 hoofd;

onder de korte ribben, daar het beeld op zyn dunste is, $3\frac{1}{4}$ deel; en,

op het midden, of, het dikste der billen, 4 deelen, of, 1 hoofd;

de dy, op haar dikste, $3\frac{1}{4}$ deel;

de knie, 2 deelen;

de kuit, 2 deelen; en

het been, even boven de enkelen, $1\frac{1}{4}$ deel.

De Breedte des Arms, op de zyde, daar de Biceps op zyn dikste is, heeft 2 deelen;

op het gewricht, $1\frac{1}{2}$ deel;

de onderarm, op het midden, tusfchen den elleboog en het begin van de hand, $1\frac{1}{2}$ deel; en,

even boven het gewricht van de hand, 1 deel.

De proportiën der Vrouwen verschillen met die der Mannen, van vooren en van agteren, hier in, dat de schouders iets minder dan 2 hoofden breed zyn;

onder de korte ribben, iets minder dan 5 deelen; en, ten einde van den buik, daar de Vrouwen op haar breedste zyn, $1\frac{1}{2}$ hoofd, of, 6 deelen.

Het Vrouwebeeld, op zyde gezien, is de breedte, van den rug tot op den tepel van de borst, $4\frac{1}{2}$ deel;

onder de korte ribben, $3\frac{1}{2}$ deel; en

op het dikste van de billen, $4\frac{1}{2}$ deel.

Voorts zyn de Armen, de Dyen, de Knieën, en de Kuiren, iets breeder dan die der Mannen.

Als

Als de Leerling deeze Proportië van lengte en breedte vanbuiten geleerd heeft, even gelyk men de tafel in de rekenkunde tot versterking van het geheugen vanbuiten leert, zo blyve hy eenigen tyd aan 't naarteekenen van Beelden van diergelyke maat, welke de Meester, alleen ten dien einde, geteekend heeft. Onder de Antieke Beelden komt de Apollo genoegzaam met deeze maat overeen. De Hercules van Farnese is, in allen deelen, wat breeder en zwaarder afgebeeld dan ooit enig menschelyk lichaam, zelfs van de sterksten, gevonden wordt; maar sommigen hebben, met reden, aangemerkt, dat dit met voordacht geschied is, om dus iet meer dan het menschelyke in hem te vertoonen. De Antinoüs heeft in zyne lengte maar $7\frac{1}{2}$ hoofd, doch de breedte zynere deelen verschilt byna niets van de voorgestelde maat. Ik oordeel niet noodig te zyn, dat men het geheugen des eerst-aankomenden Leerlings met al dit verschil van maten overlaade: deeze Studië is meer voor reeds-ervarene Meesters: laten die naarspeuren, waarom de Maakers van die verwonderenswaardige Kunststukken der Oudheid eene meerdere of mindere lengte of breedte aan deeze of geene Beelden gegeven hebben, waardoor zy het merkteeken eener jeugdige godheid, of bovenmenschelyke sterkte, of iet anders, hebben willen vertoonen; om in soortgelyke gevallen, in hunne werken, zich daar van te bedienen.

Het zal van meer nut zyn, dat de Meester zich schikke naar het nog zwak begrip van den Leerling, en eenige Beelden naar de Antieke, volgens de voorgestelde maat, voor hem teekene, om hem aan het schoon der vloeiende omtrekken ongevoelig te doen gewennen, hem te gelyk onderrichtende in de

de kennisfe der Beenderen , en der voornaamfte Muskelen ; latende hem ondertusfchen eenige Anatomie-beelden , door hem tot onderrichting zyner Leerlingen uitdrukkelyk vervaardigd , naarteekenen , en de naamen der Beenderen en der voornaamfte Muskelen vanbuiten leeren.

Men erinnere zich , dat ik altoos gefproken hebbe van Teekeningen , die de Meester zelf tot onderwys zyner Leerlingen moet vervaardigen : want ik kan niet goedvinden , dat men eenen Leerling Teekeningen van onderscheidene manieren laate naarmaaken , die fomtyds in behandeling gantsch ftrydig met elkanderen zyn : en veel minder , dat men hem zynen tyd doe verfpillen in het naarteekenen van Printen , waar door hy onmogelyk eene goede handeling kan magtig worden. Hetgeen men het meest in acht moet neemen , is , den Leerling in den beginne aan eene goede handeling te gewennen , waar voor hy dan het meest vatbaar is , en welke hem al zyn leeven byblyft.

Dewyl de Teekenkunst alleszins de grondslag der Schilderkunst is , zo moet ook de behandeling van het rood of zwart Kryt , in het teekenen , eene aanleiding geeven tot de handeling van het Pinceel , in het fchilderen. De artfeeringen moeten , volgens het beloop der Muskelen , op dezelve wyze gelegd worden als de Pinceelflagen in het fchilderen ; en die Meesters hebben zekerlyk de beste handeling , welker manier van teekenen met hunne manier van fchilderen volkomen overeenftemt.

Het teekenen met Roodaard , op wit papier , is de eerste handeling , die geleerd moet worden ; daarna moet men Beelden met zwart en wit Kryt , op blaauw , graauw , of gegrond papier , den Leerling
voor-

voorstellen , als zynde een wyze van teekenen het naast met schilderen overeenkomende. Alle andere behandelingen zyn den Leerling onnut. Het teekenen met de Pen , met oostindischen Inkt, Roet, en wat dies meer is, geschiedt vermaaks halve , of als een Meester het licht en bruin in zyne gefchetste Ordonnantië wil aanwyzen ; in welk geval het teekenen met oostindischen Inkt de gemaklykste manier is : maar zy , die men langs den kortsten weg tot het schilderen tracht op te leiden , hebben geene andere handelingen , dan de reeds genoemde , te leeren.

De Teekeningen , die de Meester voor zyne Leerlingen vervaardigt , moeten van eene bekwaame grootte en uitvoerigheid zyn ; de fouten zyn in het groot het zichtbaarste ; de Leerling zal ze dus gemaklyker zelf leeren zien , en verbeteren ; en de uitvoerigheid geeft hem denkbeelden van de zaaken zo als ze zyn. Men kan beter iet van het reeds begrepene achterwegen laten dan 'er iet bydoen dat men nooit geleerd heeft.

De Leerling moet , volgens de les van *Apelles* , geduurig aan het werk gezet worden , opdat hy daar door eene vaste , vaardige , en gemaklyke handeling van teekenen bekomme : want wat zouden de schoonste denkbeelden en vindingen ons baaten , als wy , door gebrek van eene bekwaame handeling , die niet behoorelyk kunnen afbeelden ? En , eindelyk , moet de Meester trachten te ontdekken , of de Leerling geest en bekwaamheid tot de Kunst hebbe of niet ; opdat hy hem voortleere , of te rug ftuure. Middelmaatige bekwaamheden , in andere kostwinningen , kunnen een bestaan verschaffen , en hem , wien het Fortuin gunstig is , boven zyne mak-

makers verheffen; maar in de Kunst nooit. Een Meester, die het welzyn zyner Leerlingen ter harte neemt, is verpligt hier op te letten: voor dat de Leerling dus ver gekomen is, zal hy met zekerheid daar van niet kunnen oordeelen. Hy, wien geest ontbreekt, zal het voorbeeld slaafachtig volgen, en met eene oppervlakkige getrouwheid zyne Copy aan het Origineel trachten gelyk te maaken: maar hy, die aangedaan is door de waare schoonheden der Teekeningen, hem voorgesteld, zal niet nalaa- ten dat geestige, dat hem treft, te volgen, en zyne Copyen zullen het merkteeken hebben van die gelukkige natuur, waar in het zaad ligt, dat in der tyd vruchten draagen zal, als het door het zweet des arbeids besproeid zal zyn.

Myn voorneemen is, deeze stoffe te vervolgen. Voor het tegenwoordige heb ik Ulieder aandacht lang genoeg bezig gehouden. Staat my toe, dat ik eindige met deeze vermaaning:

Gy, nyvere en leergierige Jeugd, wie de Natuur met eene onweêrstaanbaare neiging tot de Kunst heeft doen geboren worden, en die daar by gelukkiglyk kundige en bekwaame Meesters tot uwe Onderwyzers aantreft, volg in alles hunne lesfen. Hoor die van anderen, maar stel ze nooit te werk dan naalvoorens met uwe Meesters daar over geraadpleegd te hebben. Daar zyn verscheidene wegen, welke u naar de Kunst kunnen leiden; maar geduurig eenen anderen weg te kiezen, zal u vermoeien, en niet doen vorderen. Slaa den weg uwer Meesteren in: zo zy waarlyk bekwaame Kunstenaars zyn, en gy de wezenlyke vereischten tot de Kunst bezit, zal het niet kunnen missen of gy zult u bevinden op den

o702945 / Ede

(20)

den weg, die u eindelyk leiden zal ter onftervelyke
Eere, het groote doelwit van alle uitmuntende
Kunstenaren.

IK HEB GEDAAN.